

Муниципальное автономное общеобразовательное учреждение
«Полилингвальная многопрофильная школа №23»
городского округа город Стерлитамак Республики Башкортостан

**Рабочая программа
по учебному предмету
«Башкирский язык как государственный язык
Республики Башкортостан»**

Уровень основное общее образование

Классы 5-9

Срок реализации рабочей программы 2021-2026 гг.

Башкорт телен үзләштереүҙең шәхси, метапредмет һәм предмет һөҙөмтәләре

Башкорт телен өйрәнеүҙең **шәхсэн** һөҙөмтәләренә түбәндәгеләр инә:

-үзен Рәсәй гражданы итеп кабул итеүенә өлгәшеү (патриотизм, Ватанға һәм күп милләтле Рәсәй халкына хөрмәт, Тыуған ил алдында яуаплылык һәм бурыс тойғолары). Халыктың телен, мәзәниәтен һәм тарихын беләү һәм уларға карата яҡшы мөнәсәбәт.

- укыусыларҙың үзаллы үсергә һәм белем алырға ынтылыштары, үзаллы һөнәр һайлау мөмкинлектәре.

-үсешкән мораль аң менән эш итә беләү, укыуға, хезмәткә яҡшы мөнәсәбәт булдырыу, ғайләгә һәм ғайлә ағзаларына хәстәрле караш.

-сит кешегә, уның теленә, мәзәниәтенә, карашына һәм гражданлык позицияларына хөрмәтле караш.

-социаль нормаларҙы аңлау, үзендә кеше араһында тотоу .

-сәләмәт һәм хәүефһез тормош алып барыу киммәттәрен, юлда йөрөү кағизәләрен формалаштырыу.

- үсешкән эстетик аң аша Рәсәй һәм донъя халыктары мирафын аңлау.

-экологик мәзәниәт нигеҙҙәре формалаштырыу.

Метапредмет һөҙөмтәләре:

телдән һәм язма хәбәр ителгән мәғлүмәттә адекват кабул итеү;

- төрлө стилдәге һәм жанрҙағы тексты төрлө укыу төрҙәрендә кабул итеү;

- тыңлаған һәм укылған тексты бирелгән эш төрҙәре (план, йөкмәткәһен һөйләү, конспект) менән яңынан һөйләй беләү;

- аралашыу сфераһы һәм шартына карап, телмәрендә һәм язма телмәрендә төзөй беләү, әңгәмә, фекер алышыу, дискуссияла катнаша алыу;

- үз аллы белем ала беләү, төрлө мәғлүмәт сығанактары, интернет ресурстары, ваҡытлы матбуғат баһмалары менән эшләй беләү, белешмә әзәбиәт менән куллана алыу;

- тәғәйен темаға материалды һайлап ала һәм системаға килтереү ысулдарын үзләштереү; үз карашыңды анализлай, сағыштыра, күрһәтә, һығымта яһай, йомғаҡлай, нигеҙләй беләү;

- башкорт телен башка сығанактарҙан мәғлүмәт алыу сараһы буларак куллана алыу һәләтен үстәреү;

- үз телмәрендә баһалау күнекмәләрен үзләштереү;

- предмет-ара кимәлдә (туған тел, сит тел, әзәбиәт) тел күренештәрен анализлай беләү.

Предмет һөзөмтәләренә түбәндәгеләр инә:

- телдең төп функциялары тураһында, башкорт теленең башкорт халының милли теле, Башкортостан Республикаһының дәүләт теле булыуы тураһында, тел менән халык мәзәниәттең бәйләнештәре тураһында, кеше һәм йәмғиәт тормошондағы роле тураһында караш булдырыу;
- гуманитар фәндәр системаһында туған телдең урынын һәм мәғарифта тулығынса уның ролен аңлау;
- туған тел тураһында төп фәнни нигеҙҙе үзләштерәү; уның кимәл һәм берәмектәр бәйләнешен аңлау;
- тел ғилеменең төп аңлатмалары: лингвистика һәм уның төп бүлектәре; тел һәм телмәр, телмәр аралашыуы, һөйләү һәм язма телмәр, монолог, диалог һәм уларҙың төрҙәре; аралашыу ситуациялары, фәнни, публицистик, рәсми-эшлекле стилдәр, матур әҙәбиәт теле; функциональ-мәғәнәүи телмәр төрҙәре (хикәйәләү, һүрәтләү, фекер йөрөтөү); текст, текст төрҙәре; телдең төп берәмектәре, уларҙың билдәләре һәм телмәрҙә кулланыу үзенсәлектәрен үзләштерәү;
- башкорт теленең лексикаһы һәм фразеологияһының төп стилистик ресурстарын, башкорт әҙәби теленең төп нормаларын, һөйләү этикет нормаларын үзләштерәү;
- телдең төп берәмектәрен, грамматик категорияларын анализлау һәм таныу, тел берәмектәрен аралашыу шарттарына ярашлы кулланыу;
- һүзгә төрлө анализ төрҙәрен (фонетик, морфематик, һүзьяһалыш, лексик, морфологик), төп билдә һәм структура күзлегенән сығып, күп аспектлы анализ яһау;
- тел-һүрәтләү саралары һәм уларҙы үз телмәрендә кулланыу;
- туған телдең эстетик функцияһын таныу, матур әҙәбиәт текстарын анализлағанда телмәрҙең эстетик кимәлен баһалау.

Укыу предметының төп йөкмәткеһе.

5 класс

“Ғаумы, мәктәп!”, “Үзем тураһында”, “Йыл мизгелдәре”, “Башкортостанды беләһеңме?”, “Кеше. Тән ағзалары. Шәхси гигиена”, “Яңы йыл менән”, “Азык-түлек. Кейем-һалым. Өй . Магазин.”, “8 март – Катын-кыzzар көнө”, “Яз етте”, “Язғы байрамдар, эштәр”.

Грамматика буйынса блок-темалар:

Башкорт теленең үзенсәлекле өндәре. Тартынкы һәм һузынкы өндәр. Яңғырау һәм һаңғырау тартынкылар. Исем. Исемдәрҙең килеш менән үзгәреше. Алмаш. Алмаштарҙың килеш менән үзгәреше. Һандар. Омонимдар. Синонимдар. Антонимдар.

6 класс

“Безҙе мәктәп қаршылай. Безҙең мәктәп”, “Башкортостан ере буйлап”, “Қыш дауам итә”, “Дуслық кәзерен бел”, “Бына тағы яз килде”, “Йәмле йәй килә”.

Грамматика буйынса блок-темалар:

Башкорт теленең үзенсәлекле өндәре. Тартынкы һәм һузынкы өндәр. Яңғырау һәм һаңғырау тартынкылар. Һүз составы. Исем. Рәүеш. Рәүеш дәрәжәләре. Кылым. һан. һан төркөмсәләре.

7 класс

“Яңынан мәктәпкә”, “Ауыл тормошо”, “Башкортостан буйлап сәйәхәт”, “Спорт. Спорт кәрәк-ярактары”, “Мин һәм безгең ғаилә”, “Сәнгәт оҫталары”, “Исемен матур, кемдәр кушкан?”, “Борон-борон заманда...”, “Берзәмлек, дуслык, тыныслык”, “Йәмле йәй”

Грамматика буйынса блок-темалар:

Башкорт теленең үзенсәлекле өндәре. Тартынкы һәм һузынкы өндәр. Яңғырау һәм һаңғырау тартынкылар. Һүз составы. Килеш ялғаулары. Үз аллы һәм ярзамсы һүз төркөмдәре. Теркәүестәр. Бәйләүестәр. Ымлыктар. Мөнәсәбәт һүззәр.

8 класс

“Алтын көз етте”, “Өфө – Башкортостандың баш калаһы”, “Хезмәт төбө - хөрмәт”, “Ап – ак кыш етте”, “Йәмле яз, һағындык һине!”, “Без кайтырбыз йондоззарға әүерелеп”, “Ай Уралым, Уралым...”

Грамматика буйынса блок-темалар:

Синтаксис. Логик басымы. Һөйләмдәң баш киҫәктәре. Юклык, булмағанлык төшөнсәләре. Аныклаусы. Тултырыусы. Хәл

9 класс

“Һаумы, мәктәп”, “Башкортостан тәбиғәте”, “Атамалар ни һөйләй?”, “Без кышты ла яратабыз”, “Башкортостан мезәниәте”, “Халык ижады - халык хазинаһы” “Менгән атым -уң канатым”, ”Тәбиғәт йәшеллеккә төрөнә”, “Йәмле йәй айзары”.

Грамматика буйынса блок-темалар:

Хәл төрзәре. Өндәш һүз. Өҫтәлмәлек. Ябай һөйләм төрзәре. Тиң киҫәкле һөйләмдәр. Кушма һөйләм.

I

I

5-се класс (34 сәғәт)

Тематик планлаштырыу

№	Тема	Күләме
	Һаумы, мәктәп!	
	Үзем тураһында	
	Йыл мизгелдәре	
	Башкортостанды беләһеңме?	
	Кеше. Тән ағзалары. Шәхси гигиена	
	Яңы йыл менән	
	Азык-түлек. Кейем-һалым. Өй. Магазин	
	8 март – Катин-кыzzар көнө	
	Яз етте	

Язғы эштәр	
Язғы байрамдар	
Бөтәһе	

6-сы класс (34 сәғәт)

Тема	Күләме
Безҙе мәктәп каршылай. Безҙең мәктәп	
Башкортостан ере буйлап	
Дуслык кәзерен бел	
Кыш дауам итә	
Бына тағы яз килде	
Йәмле йәй етте	
Бөтәһе:	

се класс (34 сәғәт)

№	Тема	Күләме
	Яңынан мәктәпкә	
	Ауыл тормошо	
	Башкортостан буйлап сәйәхәт	
	Спорт. Спорт кәрәк-ярактары	
	Мин һәм безҙең ғаилә	
	Сәнғәт оҫталары	
	Исемен матур, кемдәр кушкан?	
	Берзәмлек, дуслык, тыныслык	
	Йәмле йәй	
	Бөтәһе:	

се класс (34 сәғәт)

№	Тема	Күләме
	Алтын көз етте	
	Өфө – Башкортостандың баш калаһы	
	Хезмәт төбө - хөрмәт	
	Ап-ак кыш етте	
	Йәмле яз, һағындык һине	
	Без кайтырбыз йондозарға әүерелеп	

	Ай Уралым, Уралым	
	Бөтәһе:	

9-сы класс (33 сәғәт)

№	Тема	Күләме
	Һаумы, мәктәп!	
	Башкортостан тәбиғәте	
	Атамалар ни һөйләй?	
	Без кышты ла яратабыз	
	Башкортостан мәзәниәте	
	Халык ижады – халык хазинаһы	
	Менгән атым – уң канатым	
	Тәбиғәт йәшеллеккә төрөнә	
	Йәмле йәй айзары	
	Бөтәһе:	